

Περί Εθνικής Ομοψυχίας ως ακρογωνιαίου λίθου της Εθνικής Ανασυγκρότησης

του Νέστορα Ε. Κουράκη

Μιλάμε για την ανάγκη Ανασυγκρότησης της Ελλάδας και το μυαλό μας πηγαίνει απλώς στην βελτίωση κάποιων θεσμών ή νομικών διατάξεων. Ωστόσο, ξεχνάμε έτσι το βασικότερο: τους ανθρώπους-ηγέτες ή και λαό- που θα εφαρμόσουν τέτοιους θεσμούς, την ψυχοσύνθεση και την νοοτροπία τους.

Στη χώρα μας, η νοοτροπία αυτή έχει συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, σχεδόν τα ίδια εδώ και αιώνες. Θα μπορούσα να τα συνοψίσω σε τρία βασικά γνωρίσματα, στενά συνδεδεμένα μεταξύ τους:

- Έντονος, σχεδόν ναρκισσιστικός εγωισμός, που μας εμφορεί με μιαν αίσθηση ανωτερότητας και μας καθιστά ανίκανους να αναγνωρίζουμε την όποια υπεροχή των άλλων ή ακόμη και την υπεροχή κοινών κανόνων και του κοινού συμφέροντος που οι κανόνες αυτοί εκφράζουν.

- Έλλειψη εμπιστοσύνης στους άλλους, εκτός εάν αυτοί αποτελούν μέρος του στενού οικογενειακού μας κύκλου ή –σε ευρύτερο πολιτικό πεδίο- κολακεύουν δημαγωγικά τις άμεσες ανάγκες μας: συνακόλουθα, αδυναμία επιτυχούς συμμετοχής σε ομάδες ή κόμματα που προϋποθέτουν αντιδημοφιλές πρόγραμμα, μακροπρόθεσμο σχεδιασμό και πειθαρχημένο τρόπο ζωής χάριν του κοινού συμφέροντος.

- Ιδιαίτερη ευθιξία (λόγω και του φιλότιμου), διάθεση για συνεχείς φιλονικίες, αδυσώπητος ανταγωνισμός προς τους άλλους -ακόμη και με ανέντιμα μέσα (π.χ. λασπολογία)- μέχρι «τελικής πτώσεως», τάσεις αυτοκαταστροφής «μετά των αλλοφύλων», ρευστότητα πολιτικών αντιλήψεων λόγω ιδιοτέλειας, ευκαιριακή συνεργασία με πρώην αντιπάλους ή και με εχθρούς της χώρας («οδοιπόροι για τα Σούσα», σύμφωνα με τον Κ.Π. Καβάφη), ως αποτέλεσμα φιλαρχίας, φθόνου για τους άλλους και διχαστικού πνεύματος («διχόνοιας»).

Πιθανότατα, τα προαναφερθέντα γνωρίσματα δεν αποτελούν συστατικό στοιχείο της «βασικής προσωπικότητας» (Α. Kardiner) των Ελλήνων, δεν βρίσκονται δηλαδή μέσα στο γενετικό τους υλικό, γι' αυτό και, όσοι Έλληνες εγκαθίστανται σε ξένες χώρες, λειτουργούν κατά κανόνα με πειθαρχία στους κανόνες και διαπρέπουν.

Άρα, το πρόβλημα ανάγεται τελικά στο τι ηγεσία και τι αντίστοιχες κρατικές υποδομές έχουν οι Έλληνες, ώστε να αναπτύξουν τις δραστηριότητές τους.

Στην Ελλάδα, αποτελεί κοινό τόπο ότι η ψήφος του λαού, με κάποιες εξαιρέσεις (π.χ. Χαρ. Τρικούπης, Ελ. Βε-

νιζέλος), αναδεικνύει κατά κανόνα στην εξουσία πολιτικούς ηγέτες με έντονο το δημαγωγικό στοιχείο. Παλαιότερα, οι ηγέτες αυτοί εφαρμόζαν τυχοδιωκτικές πολιτικές διεξαγωγής καταστροφικών πολέμων, ενώ και στην σύγχρονη εποχή κύριο μέλημά τους είναι ο λαϊκισμός, οι υποσχέσεις βραχυπρόθεσμης ωφέλειας, η παροχολογία και η συντήρηση των «κακώς κειμένων», μέσα σε μια κλιμακούμενη ατμόσφαιρα πολιτικής αντιπαράθεσης με ιδεολογικά προκαλύμματα, ατμόσφαιρα που συχνά καταλήγει, λόγω διχόνοιας, σε εθνικές καταστροφές.

Χαρακτηριστικά παραδείγματα τέτοιων περιπτώσεων μας παρέχει αρκετά η ελληνική ιστορία, η οποία, παρ' όλες τις διακυμάνσεις της, θεωρώ ότι εμφανίζει σε γενικές γραμμές έναν διαχρονικά ενιαίο χαρακτήρα.

Σύμφωνα, λοιπόν, με ενδιαφέρουσες μαρτυρίες που κυρίως παραθέτει ο ιστορικός Απόστολος Βακαλόπουλος στο βιβλίο του Ο χαρακτήρας των Ελλήνων. Ανιχνεύοντας την εθνική μας ταυτότητα, Θεσσαλονίκη 1983 (από όπου εφεξής οι παραπομπές), η διχόνοια και η γενικώτερη συγκρουσιακή αντίληψη που κυριαρχεί στα ελληνικά πολιτικά πράγματα απετέλεσε ανέκαθεν την βασική αιτία των εθνικών μας συμφορών.

Τούτο συνέβη ειδικότερα με την παρακμή των Ελλήνων μετά τους Περσικούς Πολέμους και τον επακολουθήσαντα αδελφοκτόνο Πελοποννησιακό Πόλεμο (βλ. π.χ. Πλούταρχο στον Κίμωνα, 19 και στον Φλαμίνιο, 11), την πτώση της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, με τελευταία φάση τις έριδες ενωτικών και ανθενωτικών (Βησσαρίων ο Τραπεζούντιος, σελ. 143, με παραπομπή στον Migne, PG, 161, 959), την παρ' ολίγον συντριβή της Έλληνικής Επανάστασης λόγω των εμφυλίων πολέμων (Γερμανός C.F. Bojoms και Αμερικανός S. Howe, σελ. 122-123, καθώς και ο Διονύσιος Σολωμός στον Ύμνο εις την Ελευθερίαν: «...η διχόνοια που βαστάει ένα σκήπτρο η δολερή...»), αλλά και την Μικρασιατική Καταστροφή 1922, ως αποτέλεσμα του ολέθριου διχασμού μετά το 1915.

Τέλος, και ο Winston Churchill, έχοντας βιώσει από κοντά τα γεγονότα των Δεκεμβριανών 1944, αποφαινεται στα Απομνημονεύματά του (σελ. 283, κατά παραπομπή του Απ. Βακαλόπουλου στον Churchill, WWII, Closing the Ring, 1951, 5, 203-204), ότι οι Έλληνες και οι Εβραίοι είναι οι δύο περισσότερο πολιτικόπληκτοι λαοί του κόσμου και πάντοτε διαιρεμένοι σε πολλά κόμματα με πολ-

λους αρχηγούς, που ανταγωνίζονται μεταξύ τους μ' επίμονο πείσμα, ακόμη και όταν τρομερός κίνδυνος απειλεί την χώρα τους. Πρόκειται για διαπίστωση που δυστυχώς επιβεβαιώθηκε ακόμη περισσότερο, ως προς τους Έλληνες, τα επόμενα χρόνια, με τον Εμφύλιο Πόλεμο 1946-1949, και με τα Ιουλιανά 1965.

Σε όλες αυτές τις φάσεις της ιστορίας μας, όπως επιγραμματικά τόνισε ο διαπρεπής εκκλησιαστικός ρήτορας της τουρκοκρατίας Ηλίας Μηνιάτης, «τόσον μεγαλειον του Γένους μας, τόση δόξα της βασιλείας μας, ηξέυρετε πώς αφανίσθη; Διαβάσατε τας ιστορίας μας' όχι από την δύναμιν των Περώων, όχι από το σπαθί των Αγαρηνών, αλλά από τον φθόνον μας. Ημείς εκαταχαλασθήκαμεν, διατί ανάμεσόν μας εκαταφαγωθήκαμεν» (σελ. 144).

Πα τούτο, άλλωστε, και ο Αδαμάντιος Κοραής, έχοντας επίγνωση αυτών των δεδομένων, τον Σεπτέμβριο 1821, δηλαδή λίγους μήνες μετά την έναρξη της Επανάστασης, διαισθανόμενος τον εμφύλιο πόλεμο που βρισκόταν επί θύραις, προσπαθεί απεγνωσμένα να τον προλάβει, κάνοντας έκκληση από τη Γαλλία στους Έλληνες, «να μη μιμηθήτε τας διχονοίας των προγόνων σας, αλλά να συνδεθήτε σφιγκτά με τον ιερόν δεσμόν της προς αλλήλους αγάπης» (σελ. 151-152). Αντίστοιχα και ο Γέρος του Μωριά, στον Λόγο του της Πνύκας μετά την εδραίωση του Ελληνικού Κράτους, τον Οκτώβριο 1838, κάνει έκκληση, μεταξύ άλλων, για ομόνοια και «φρόνιμον ελευθερίαν».

Όμως οι διχαστικές αντιπαραθέσεις συνεχίζονται και στις ημέρες μας, από το ξέσπασμα της κρίσης το 2010 και εφ' εξής, κυρίως μεταξύ «μνημονιακών» και «αντιμνημονιακών». Ειδικότερα, κατά την περίοδο αυτή της κρίσης, είναι γνωστό ότι η αντιπολίτευση (αρχικά της Νέας Δημοκρατίας και μετά του Σύριζα), στοχεύοντας προπάντων σε ψηφοθηρία και μικροκομματικά οφέλη, τήρησε μια γραμμή κάθετης άρνησης στην από κοινού διαπραγμάτευση και στήριξη ενός μνημονιακού προγράμματος, έστω και αν ένα τέτοιο πρόγραμμα θα μπορούσε να εμπεριέχει στοιχεία για εξυγίανση της οικονομίας ή και του ασφαλιστικού συστήματος της χώρας (αντίστοιχο πρόγραμμα, το Agenda 2010 https://en.wikipedia.org/wiki/Agenda_2010- εφαρμόστηκε από τον καγκελάριο Schroeder στην Γερμανία και οδήγησε στη σημερινή ηγεμονία της).

Αλλά και η εκάστοτε ελληνική κυβέρνηση (αρχικά το Πασόκ και αργότερα η Νέα Δημοκρατία με τους εταίρους της και ο Σύριζα) αντιμετώπισε τα εν λόγω μνημονιακά προγράμματα με «ψυχρή διάθεση», κάτι σαν αγγαρεία που μας επιβαλλόταν από τους «κακούς ξένους». Κι έτσι, ενώ άλλες «μνημονιακές» χώρες με σοβαρά οικονομικά προβλήματα κατάφεραν, με συνεργασία κυβέρνησης και αντιπολίτευσης -έστω υπό μορφή moratorium-, να διαβούν τις Συμπληγάδες και να περάσουν σταδιακά στην

ανάπτυξη, η χώρα μας έμεινε ατυχώς πίσω, κινδυνεύοντας με πλήρη κατάρρευση.

Τι πρέπει λοιπόν να γίνει; Μα να επικρατήσει επιτέλους στην πολιτική ζωή ένα συναινετικό πνεύμα (consensus!), μια διάθεση συνεργασίας και εθνικής ομοψυχίας «κόντρα στο ρεύμα» του λαϊκισμού, έτσι ώστε η χώρα να σταθεί στα πόδια της. Πόσο καλύτερα θα είχαν, αλήθεια, εξελιχθεί τα πράγματα, εάν από την αρχή, τον Μάρτιο 2009, οι πολιτικοί αρχηγοί είχαν βρει τρόπους να συνεννοηθούν μεταξύ τους εμπρός στην επικείμενη οικονομική θύελλα και εάν, στην συνέχεια, είχε συγκροτηθεί μια Εθνική Ομάδα Διαπραγμάτευσης για τα υπό κατάρτιση μνημόνια, καθώς και μια εθνική ομάδα προετοιμασίας και υλοποίησης των εφαρμοστικών νόμων.

Όπως είπε χαρακτηριστικά ο Ιωάννης Καποδίστριας μετά την άφιξή του στην Ελλάδα τον Ιανουάριο 1828 (Απ. Βακαλόπουλος, όπ.π., σελ. 225), «...Η νίκη θα είναι δική μας, αν βασιλεύη την καρδίαν μας, θεός ζηλότυπος, μόνον το αίσθημα το Ελληνικό...».

Υστερόγραφο. Είχε ήδη ολοκληρωθεί η συγγραφή αυτής της μελέτης, όταν σημειώθηκαν οι ραγδαίες και ιστορικής σημασίας εξελίξεις με την διενέργεια του Δημοψηφίσματος της 5.7.2015 και τις μετέπειτα πολύωρες διαπραγματεύσεις του πρωθυπουργού Αλέξη Τσίπρα με τους Ευρωπαίους εταίρους και θεσμούς στην ευρω-διάσκεψη κορυφής, διαπραγματεύσεις που οδήγησαν σε μια πρώτη συμφωνία την 12.7.2015. Το ότι εν όψει αυτών των νέων καταλυτικών δεδομένων και προκειμένου να διασφαλισθεί η σωτηρία της χώρας συγκλήθηκε αρχικά Συμβούλιο Πολιτικών Αρχηγών (6.7.2015) όπου επιτεύχθηκε σχεδόν ομόφωνα (με εξαίρεση του ΚΚΕ και της Χρυσής Αυγής) συμφωνία τεσσάρων σημείων για την υπέρβαση της κρίσης και στην συνέχεια ψηφίσθηκαν σε συνεδριάσεις της Βουλής αφ' ενός την 11.7.2015 η εξουσιοδότηση στον πρωθυπουργό για διαπραγμάτευση (παρασχέθηκε με 251 ψήφους επί 300!) και αφ' ετέρου την 15.7.2015 και την 22.7.2015 τα νομοσχέδια για τα προαπαιτούμενα σύναψης της νέας δανειακής σύμβασης (έγιναν δεκτά και πάλι με συντριπτική πλειοψηφία, δηλαδή με 229 ψήφους στην πρώτη περίπτωση και 230 στη δεύτερη), δείχνει πιστεύω ότι κάτι έχει αλλάξει τις τελευταίες εβδομάδες στην νοοτροπία των πολιτικών μας ταγών και ότι το κλίμα μιας εθνικής συναίνεσης και ομοψυχίας φαίνεται ότι αρχίζει επιτέλους να επικρατεί στο πολιτικό σκηνικό της χώρας. Ίδωμεν!

Ο πανεπιστημιακός καθηγητής Νέστωρ Κουράκης είναι συγγραφέας, μεταξύ άλλων, των βιβλίων Κλασικά Ιδεώδη για μια Σύγχρονη Παιδεία και Διαχρονικές Αρχές Βυζαντινής Στρατηγικής και Τακτικής.